

ks. Grzegorz PYŻLAK\*

## PRACOWNICY DUSZPASTERSTWA RODZIN I ICH ZADANIA

*Działalność duszpasterska Kościoła od początku była zwrócona ku rodzinie. Sobór Watykański II, widząc naglącą potrzebę pomocy małżeństwom i rodzinom, dokonał przełomu w działalności duszpasterskiej wobec małżeństw i rodzin. Wzywa chrześcijan do podnoszenia wartości małżeństwa i rodziny, zarówno świadectwem własnego życia, jak również współdziałaniem z ludźmi dobrej woli. Do zadań tych powołani są zarówno duchowni, jak i świeccy, do których należy przede wszystkim troska o to, aby rodzina była świadoma własnej tożsamości.*

*Do pracy w duszpasterstwie rodzin zaangażowani są biskupi, kapłani, diakoni, zakonnicy i zakonnice oraz osoby życia konsekrowanego. Natomiast wśród osób świeckich posłannictwo Kościoła wobec rodziny pełnią specjaliści o inspiracji katolickiej, jak: lekarze, prawnicy, psychologowie, pracownicy społeczni, doradcy. Posługa osób świeckich wobec narzeczonych, małżeństw i rodzin naznaczona jest charyzmatem apostoelskim. Osoby świeckie oprócz udziału we wprowadzaniu Ewangelii w realia życia małżeńskiego i rodzinnego mogą służyć duszpasterzom rodzin nieocenioną pomocą w przekazywaniu nauki Kościoła. Posługa ta jest wspierana przez kapłaństwo sakramentalne, z którym związane jest głoszenie słowa Bożego i szafarstwo sakramentów. Współdziałanie i uzupełnianie się w pracy z małżeństwami i rodzinami duchownych i świeckich daje alternatywę na przeciwstawianie się deprawacji życia małżeńskiego i rodzinnego oraz rozwój duszpasterstwa rodzin.*

**Słowa kluczowe:** *duchowni i świeccy pracownicy duszpasterstwa rodzin, zadania pracowników duszpasterstwa rodzin, małżeństwo, rodzina, zrzeczenia rodzin katolickich.*

---

\* **Ks. Grzegorz Pyżlak** – dr hab.; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; Wydział Teologii; Instytut Teologii Pastoralnej i Katechetyki; Katedra Duszpasterstwa Rodzin; autor publikacji naukowych z duszpasterstwa rodzin.

## Wstęp

Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* poświęcona zadaniom rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym wśród najbardziej palących problemów wymienia obowiązek niesienia pomocy małżeństwu i rodzinie. Rodzina zajmuje szczególne miejsce w planach Bożych, gdyż przyszłość ludzkości zależy od rodziny, dlatego należy podjąć każdy wysiłek, by zorganizować i rozwijać duszpasterstwo rodzin (zob. FC 65). Jest to apel, w którym podkreśla się pilną potrzebę duszpasterskiej obecności Kościoła w pracy dla podtrzymania rodziny<sup>1</sup>.

Do pracy w duszpasterstwie rodzin powołani są zarówno duchowni, jak i osoby świeckie. Sobór Watykański II naucza, że „Chrystus Pan dla pasterzowania Ludowi Bożemu (...), ustanowił w Kościele swym rozmaite posługi święte, które mają na celu dobro całego Ciała” (KK 18). A zatem pracownicy duszpasterstwa rodzin mają troszczyć się również o małżeństwa i rodziny, aby zachowały ducha chrześcijańskiego i zmierzały ku doskonałości. Sobór Watykański II w *Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów* naucza, aby w pracy z małżeństwami i rodzinami, duchowni nie pomijali osób świeckich: „Niech prezbiterzy szczerze uznają i popierają godność świeckich i właściwy ich udział w posłannictwie Kościoła” (DK 9). Ojcowie soborowi zachęcają do uznania ich doświadczenia i kompetencji w różnych dziedzinach ludzkiego działania. Osoby świeckie należy gromadzić, wspierając systematyczną formacją religijną i angażować w niesienie pomocy rodzinom. Jest to szczególnie cenna pomoc na rzecz rodziny (FC 75)<sup>2</sup>.

Ważnym warunkiem stawianym osobom wyrażającym chęć pracy w duszpasterstwie rodzin jest posiadanie przez nie odpowiednich kwalifikacji. Dlatego

---

<sup>1</sup> „Negując bowiem Bożą wizję małżeństwa i rodziny, neguje się ich godność i powołanie. Natomiast ukazując tę wizję oraz przyjmując ją w całej pełni i prawdzie, umożliwia się prawdziwy rozwój ludzki i chrześcijański, a w konsekwencji ratuje się świat przed zagładą”. – Jan Paweł II, *Przemówienie do wykładowców i studentów Instytutu ds. Rodziny*, 19.12.1981, NP IV/2, s. 512; J. Gucwa, *Zadania duszpasterstwa rodzin w świetle adhortacji „Familiaris consortio”*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 89-105.

<sup>2</sup> G. Pyżlak, *Formacja świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań doradców życia rodzinnego i absolwentów diecezjalnych studiów rodziny*, Lublin 2013, s. 152-172; T. Syczewski, *Pracownicy duszpasterstwa rodzin w nauczaniu Jana Pawła II i Konferencji Episkopatu Polski*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1:2011, t. 21, s. 217-225.

Kościół, przyznając mandat na apostołską działalność w jego imieniu, w postaci misji kanonicznej, ma prawo stawiać konkretne wymagania<sup>3</sup>.

### 1. Duchowni pracownicy duszpasterstwa rodzin

Wezwanie do pracy w duszpasterstwie rodzin w szczególny sposób dotyczy duchowieństwa, które stanowi zhierarchizowaną wspólnotę złożoną z przyporządkowanych sobie stopni, wyznaczonych zakresem posiadanej władzy kościelnej<sup>4</sup>. Wśród pracowników odpowiedzialnych za duszpasterstwo rodzin należy wymienić biskupów, kapłanów i diakonów oraz osoby zakonne i konsekrowane (por. FC 73)<sup>5</sup>.

Osobą odpowiedzialną za duszpasterstwo rodzin w diecezji jest biskup. Dlatego też w ramach posługi pasterskiej biskup diecezjalny winien zadbać o powszechne nauczanie wiernych: zasad dotyczących powołania małżeńskiego i rodzinnego, funkcjonowania małżeństwa oraz udziału rodzin w życiu społecznym i posłannictwie Kościoła. Zarówno papież Paweł VI, jak i Jan Paweł II zwracali uwagę na sposób realizacji tej posługi wobec małżeństw i rodzin. Paweł VI w Encyklice *Humanae vitae* nakazuje biskupom, aby z „gorliwością i niezwłocznie oddali się dziełu zabezpieczenia małżeństwa i obrony jego świętości, tak, aby życie małżeńskie osiągało coraz wyższą ludzką i chrześcijańską doskonałość. Zadanie to uważajcie za najważniejsze dzieło i obowiązek nałożony na was w obecnych czasach” (HV 30). Natomiast Jan Paweł II zwraca uwagę, że biskup „winien szczególnie troszczyć się o tę dziedzinę duszpasterstwa, bez wątplenia pierwszoplanową” (FC 73)<sup>6</sup>. W wypełnianiu swojej posługi biskup winien pamiętać, że został wzięty

---

<sup>3</sup> G. Pyżlak, *Formacja świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań doradców życia rodzinnego i absolwentów diecezjalnych studiów rodziny*, dz. cyt., s. 66-68.

<sup>4</sup> Do duchownych zalicza się dwa stopnie kapłaństwa: biskupów i prezbiterów oraz diakonów. W sensie ścisłym do duchowieństwa nie należą członkowie instytutów życia konsekrowanego, poza osobami, które przyjęły sakrament święceń. S. Nagy, *Hierarchia kościelna*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I. S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin-Kraków 2002, s. 486; por. H. Rybczyński, *Duchowieństwo*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyk i in., Lublin 1995, kol. 307-309.

<sup>5</sup> Zob. W. Śmigiel, *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-wspólnoty*, Lublin 2010, s. 90-108.

<sup>6</sup> To biskup diecezjalny decyduje, czy w ramach kurii diecezjalnej będzie ono podlegało odrębnemu wydziałowi, z diecezjalnym duszpasterzem na czele. Może ono wchodzić jako jeden z referatów w skład ogólnego wydziału duszpasterstwa, kierowanego przez wikariusza biskupiego do spraw duszpasterstwa lub dyrektora wydziału (por. FC 65; DDR 3).

z ludzi i ustanowiony dla ludzi. Nade wszystko winien zadbać, aby jego diecezja stawała się rodziną diecezjalną (por. FC 73).

Biskup w diecezji sprawuje urząd nauczycielski, kapłański i pasterski. Sprawując urząd nauczycielski (*munus propheticum*) winien zabiegać o poszanowanie godności stanu małżeńskiego oraz ukazywać, na czym polega świętość małżeństwa i rodziny. Takie podejście ma szczególne znaczenie dla ukazania trwałości rodzaju ludzkiego, rozwoju osobowego i zbawienia człowieka (KDK 47-52)<sup>7</sup>.

Wypełniając urząd kapłański (*munus sacerdotale*) biskup powinien udzielać chrześcijańskim małżonkom darów łaski i uświęcenia, aby uzdolniać ich do przyjęcia zamysłu Bożego wobec małżeństwa i rodziny. Wyraża się to posłuszeństwem wobec prawa Bożego, otwarciem na moc Chrystusa, który pragnie miłość małżonków uzdrawiać, udoskonalać i wywyższać. Pełniąc urząd kapłański, biskup swoją modlitwą wyprasza dla małżonków zdolność sprostaną wymaganiom wiary, wytrwania w miłości oraz by mocą sakramentu wypełniali zadania małżeńskie i rodzinne, uwielbiając Boga i uświęcając siebie nawzajem (por. VS 114).

W sprawowaniu urzędu pasterskiego (*munus regale*) biskup powinien dążyć do duchowego dobra powierzonych jego opiece rodzin, by żyły w prawdzie i świętości. Realizowanie tego postulatu możliwe jest po zapoznaniu się z warunkami życia i potrzebami małżeństw i rodzin. Daje to sposobność do właściwego zarządzania ich potrzebom ludzkim i religijnym<sup>8</sup>.

Troska pasterska biskupa przejawia się również w tworzeniu przepisów prawa regulującego kwestie przygotowania kandydatów do zawarcia małżeństwa. Duszpasterstwo rodzin powinno objąć swoją działalnością także przypadki trudne i nieprawidłowe występujące w diecezji<sup>9</sup>. Takie podejście daje możliwość odpowiedniego przygotowania duszpasterskiego alumnów i przeprowadzenia formacji

---

Zob. R. Kamiński, *Diecezja miejscem realizacji duszpasterstwa*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 111; K. Kurek, *W kierunku pełniejszej pracy Wydziału Duszpasterstwa Rodzin*, „Sprawy Rodziny” 1988, nr 10/12, s. 34-37; por. KPK, kan. 469. „Kurię diecezjalną trzeba tak zorganizować, by była podatnym narzędziem dla biskupa nie tylko w zarządzie diecezją, lecz również w wykonywaniu dzieł apostołatu” (DB 27).

<sup>7</sup> Mając na uwadze trudności w wypełnianiu powołania przez małżonków i rodziców, biskup winien głosić kazania, katechezy oraz organizować w diecezji wykłady, konferencje i zebrania poświęcone tematyce małżeńskiej i rodzinnej.

<sup>8</sup> J. Krajczyński, *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, Płock 2007, s. 48-51.

<sup>9</sup> W duszpasterstwie rodzin do sytuacji trudnych zalicza się: małżeństwa bezdzietne; rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi; rodziny z osobami uzależnionymi; rodziny z osobami w podeszłym wieku; duszpasterstwo wdów, wdowców i osób samotnych oraz duszpasterstwo w wypadkach losowych (zob. DDR 66-72). Do sytuacji nieprawidłowych zaś zalicza się rodziny rozbite oraz związki niesakramentalne (zob. DDR 73-74).

stałej kapłanów, w celu właściwego rozwiązywania wyzwań dotyczących życia małżeńsko-rodzinnego<sup>10</sup>. W ramach swojej posługi w diecezji biskup winien organizować dni duszpasterskie. Celem tych dni powinno być podnoszenie kwalifikacji duszpasterzy rodzin oraz zapoznanie osób świeckich z poszczególnymi aspektami nauki Kościoła w zakresie życia małżeńskiego i rodzinnego<sup>11</sup>.

Biskupi w realizacji misji duszpasterstwa rodzin współpracują z kapłanami i diakonami<sup>12</sup>. Dzięki mocy płynącej z udzielonych im święceń i posiadanego przez nich charyzmatu kapłańskiego mogą oni skutecznie wspomagać małżeństwa i rodziny środkami łaski oraz oświecać je światłem prawdy. Od kapłanów i diakonów w znacznym stopniu zależy rozwój duchowy Ludu Bożego i jego życie religijne (FC 73). Do pełnienia takiej misji kapłan i diakon mogą przystąpić po odpowiednim okresie przygotowania. Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* naucza: „Niech biskupi dołożą starań, ażeby jak najwięcej kapłanów przed podjęciem obowiązków w parafii odbyło kursy specjalistyczne” (FC 70). Wiąże się to z odpowiedzialnością dotyczącą nie tylko kwestii moralnych i liturgicznych, ale również problemów o charakterze osobistym i społecznym. Kapłani i diakoni mają „być oparciem dla rodziny w jej trudnościach i cierpieniach. Towarzysząc małżonkom i rodzicom, mają pomagać im w widzeniu życia w świetle Ewangelii” (FC 73). Duszpasterze pracujący w duszpasterstwie rodzin powinni zwracać uwagę, aby głoszona przez nich nauka pozostawała w pełnej zgodności z nauczaniem Magisterium Kościoła. W taki sposób przyczyniają się do wyrobienia wśród Ludu Bożego prawidłowego zmysłu wiary, który ma być stosowany w praktyce życiowej (FC 73)<sup>13</sup>.

---

<sup>10</sup> J. Goleń, *Formacja alumnów do duszpasterstwa rodzin*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 761-771.

<sup>11</sup> Wierni świeccy, aby mogli żyć zgodnie z nauką chrześcijańską, głosić ją i bronić w razie potrzeby, jak również mieć swój udział w wykonywaniu apostołatu, mają prawo poznania jej w sposób dostosowany do ich możliwości i zajmowanej pozycji (KPK, kan. 229 § 1). Za realizację tego prawa odpowiadają pasterze (KPK, kan. 213).

<sup>12</sup> Współcześnie wyróżnia się diakonat przejściowy i stały. Diakonat przejściowy przyjmują kandydaci do prezbiteratu, będący koniecznym warunkiem otrzymania święceń (por. KPK, kan. 1031 § 1). Diakonat stały przyjmuje osoba, która jest duchownym pozostającym w szczególnej więzi z biskupem. Osoba ta nie jest jednak prezbiterem i może uczestniczyć we wszystkim, co jest charakterystyczne dla życia świeckiego (por. KPK, kan. 1031 § 2). Mogą to być mężczyźni zaawansowanego wieku żyjący w małżeństwie i wykonujący konkretną działalność zawodową.

<sup>13</sup> „Zadaniem kapłanów – po otrzymaniu przez nich należytego wykształcenia w sprawach życia rodzinnego – jest wspieranie małżonków w ich pożyciu małżeńskim i rodzinnym różnymi środkami duszpasterskimi, jak głoszenie słowa Bożego, kultem liturgicznym

Wśród duszpasterzy, którzy w szczególny sposób oddelegowani są do pracy z małżeństwami i rodzinami, jest diecezjalny duszpasterz rodzin powołany przez biskupa ordynariusza. Stoi on na czele diecezjalnego ośrodka duszpasterstwa rodzin – wydziału lub referatu kurialnego<sup>14</sup> – i w porozumieniu z innymi organami kurii diecezjalnej czuwa nad strukturami duszpasterstwa rodzin oraz realizacją ich zadań w diecezji. Współpracuje on z diecezjalnym(ą) doradcą(czynią) poradnictwa rodzinnego oraz rejonowymi lub dekanalnymi i parafialnymi duszpasterzami rodzin<sup>15</sup>. W szczególności stara się, aby we wszystkich dekanatach i parafiach oraz innych kościelnych wspólnotach w diecezji zostało podjęte i było udoskonalane duszpasterstwo rodzin, zgodnie z wytycznymi Kościoła i normami prawa kanonicznego<sup>16</sup>.

Za rozwój duszpasterstwa rodzin w parafii odpowiedzialny jest proboszcz (por. KPK kan. 515 § 1). Obowiązkiem proboszcza wobec wspólnoty jest niesienie posługi nauczania, uświęcania i kierowania. W ramach pierwszej posługi winien on

---

i innymi pomocami duchowymi, a również umacnianie ich z dobrocią i cierpliwością wśród trudności i utwierdzanie ich w miłości, aby tworzyły się naprawdę promieniujące rodziny” (KDK 52).

<sup>14</sup> Referat lub wydział duszpasterski jest częścią kurii diecezjalnej, która wspomaga biskupa w wykonywaniu dzieł apostołatu (DB 27). Z jednej strony pomaga biskupowi w wypełnianiu jego zadań duszpasterskich, z drugiej zaś pośredniczy w przybliżaniu mu pastoralnych potrzeb danej diecezji. Zadaniem referatów lub wydziałów duszpasterskich jest wspieranie duszpasterstwa oraz urzeczywistnianie pastoralnych zadań diecezji. Jego pracownicy są odpowiedzialni przed biskupem, a także przed różnymi gremiami diecezjalnymi za wprowadzanie w życie duszpasterskich postanowień podjętych przez synod diecezjalny, Diecezjalną Radę Duszpasterską, Diecezjalną Radę Kapłańską oraz inne, a także zaleceń pastoralnych biskupa, o ile ich wykonanie nie zostało wyraźnie zlecone innej diecezjalnej instytucji. Za pracę referatu duszpasterskiego odpowiedzialny jest kierownik (dyrektor) referatu albo kilkuosobowe kolegium osób kompetentnych. Zob. J. Mikołajec, *Referat duszpasterski*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, s. 719-720.

<sup>15</sup> Komisja Episkopatu Polski do spraw Rodzin, *Zadania pracowników duszpasterstwa rodzin*, „Sprawy Rodziny” 1985, nr 2, s. 13-34.

<sup>16</sup> Do centralnych struktur duszpasterstwa rodzin w Polsce należy Krajowy Ośrodek Duszpasterstwa Rodzin (KODR). Pracami Ośrodka kieruje krajowy duszpasterz rodzin, który w nowej nomenklaturze nazywany jest dyrektorem. Wspiera go krajowy doradca życia rodzinnego oraz – w miarę potrzeb – inni pracownicy Ośrodka. Do zadań Krajowego Ośrodka Duszpasterstwa Rodzin, jako organu wykonawczego Rady Episkopatu Polski do Spraw Rodziny, należy, m. in. informowanie, animowanie i koordynowanie pracy pomiędzy Radą a diecezjami. J. Kamiński, *Struktury i funkcje duszpasterstwa rodzin*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, dz. cyt., s. 299-304.

zadbać, aby przygotowującym się do życia małżeńskiego i rodzinnego w parafii głoszone było słowo Boże, ukazujące tożsamość i posłannictwo rodziny (FC 17). Należy również wiernym przekazywać prawdy wiary podczas niedzielnych homilii i kazań głoszonych w święta nakazane. Można również w tym celu wykorzystać katechezę dorosłych, organizować rekolekcje dla małżonków i rodziców oraz otwarte spotkania i prelekcje o charakterze formacyjnym<sup>17</sup>. Duszpasterstwo parafialne jest w dużej mierze duszpasterstwem rodzin i każdy program duszpasterski winien to uwzględnić<sup>18</sup>. Dlatego proboszcz i wszyscy pomagający mu kapłani, katecheci i inni pracownicy duszpasterscy powinni jak najwięcej inicjatywy i troski poświęcać duszpasterstwu rodzin. Swoją działalnością mają obejmować nie tylko praktykujące rodziny katolickie, ale także znajdujące się w sytuacji trudnej, nieprawidłowej lub potrzebujące pomocy (FC 65, 70)<sup>19</sup>.

Ważne jest również, aby duszpasterz odpowiedzialny za duszpasterstwo rodzin w parafii zatroszczył się o sprawowanie Eucharystii. Dbając o godne uczestnictwo małżonków i rodzin chrześcijańskich w niej, duszpasterz powinien dołożyć starań w kształtowaniu ich życia wewnętrznego w sakramencie pokuty. Przedsięwzięcia takie mogą przynieść wzrost świadomości religijnej wiernych,

---

<sup>17</sup> Duszpasterze mają obowiązek troszczyć się o to, aby własna wspólnota kościelna świadczyła pomoc wiernym, dzięki której stan małżeństwa zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił. Ta pomoc winna być udzielana przede wszystkim: 1. Przez przepowiadanie, katechezę odpowiednio przygotowaną dla małoletnich, młodzieży i starszych, także przy użyciu środków społecznego przekazu, dzięki czemu wierni otrzymują pouczenia o znaczeniu małżeństwa chrześcijańskiego, jak również o obowiązkach małżonków i chrześcijańskich rodziców; 2. Przez osobiste przygotowanie do zawarcia małżeństwa, przysposabiające nupturientów do świętości ich nowego stanu i jego obowiązków; 3. Przez owocne sprawowanie liturgii małżeństwa, która winna ukazywać, że małżonkowie są znakiem tajemnicy jedności oraz płodnej miłości Chrystusa i Kościoła i zarazem w tej tajemnicy uczestniczą; 4. Przez świadczenie pomocy małżonkom, ażeby wiernie zachowując i chroniąc przymierze małżeńskie, osiągnęli w rodzinie życie coraz bardziej święte i doskonałe (KPK, kan. 1063).

<sup>18</sup> *Pierwsza instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* nr IV 3, w: J. Buxakowski, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, Pelplin 1999, s. 379.

<sup>19</sup> Duszpasterzem rodzin jest niemal każdy kapłan, czynny w otwartym duszpasterstwie świeckich, zarówno proboszcz, wikary, katecheta, zakonnik, rekolekcjonista, misjonarz i spowiednik. Zadaniem kapłana wobec rodziny jest niesienie pomocy wiernym w odczytywaniu i urzeczywistnianiu zasadniczego celu, wytyczonemu małżeństwu i rodzinie przez Boży plan stworzenia i zbawienia. P. Poręba, *Potrzeba naukowego duszpasterstwa rodzin*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1971, R. 18, z. 3, s. 125.

podniesienie poziomu obyczajów w środowisku rodzinnym, wzrost aktywności apostołskiej rodzin oraz zapewnienie rodzinom niezbędnej pomocy w wypełnieniu podstawowych obowiązków<sup>20</sup>.

Pracownikami duszpasterstwa rodzin są również diakoni, którzy spełniając posługę na niższym stopniu święceń, winni zachować siebie czystymi od wszelkiego grzechu, podobać się Bogu i starać się o wszelkie dobro wobec ludzi (por. Tm 3, 8-10. 12n). Urząd diakonatu realizowany jest przez wypełnianie trzech zadań: nauczania, uświecania i królowania<sup>21</sup>. Pierwsze zadanie diakon wypełnia głosząc wiernym Słowo Boże (KK 29), które pozwala na: „najwyższą wartość poznania Jezusa Chrystusa” (Flp 3,8). Niezbędne do tego jest czytanie Pisma Świętego, któremu powinna towarzyszyć modlitwa, aby stało się ono rozmową pomiędzy Bogiem a człowiekiem<sup>22</sup>.

Diakon, jako kandydat do pracy w duszpasterstwie rodzin, wypełnia również zadanie uświecania. Dokonuje się to przez wierność modlitwie, udzielanie Chrztu świętego, przechowywanie i udzielanie Eucharystii, asystowanie i błogosławienie w imieniu Kościoła związkom małżeńskim, przewodniczenie obrzędom żałobnym

---

<sup>20</sup> A. Brenk, *Życie duchowe w rodzinie w nauczaniu Sługi Bożego biskupa Wilhelma Pluty*, Poznań 2002, s. 179-192.

<sup>21</sup> Posługa diakonów w Kościele jest udokumentowana już w czasach apostołskich. Tradycja łączona z liturgią święceń, widziała początek diakonatu w ustanowieniu „siedmiu”, o których mówią Dzieje Apostolskie (Dz 6, 1-6). Św. Paweł pozdrawia diakonów wraz z biskupami w Liście do Filipian (Flp 1,1). Przymioty i cnoty, jakie powinien posiadać diakon, wylicza on w 1 Liście do Tymoteusza (1 Tym 3, 8-13). Instytucja diakonatu w Kościele Zachodnim rozwijała się aż do V w. Jej powolny schyłek doprowadził, że stał się tylko etapem przejściowym dla kandydatów do święceń kapłańskich. Sobór Trydencki nakazał, aby przywrócono diakonat stały, jak było w starożytności, z właściwą mu funkcją w Kościele. Jednak zalecenie to nie znalazło swojej aktualizacji. Dopiero Sobór Watykański II postanowił, że będzie można przywrócić diakonat i udzielać go mężom dojrzałym, również żonatym, a także młodzieńcom, którzy obowiązek celibatu przyjmą zgodnie ze stałą tradycją. Papież Paweł VI, zgodnie ze wskazaniem soborowymi, listem apostołskim *Sacrum Diaconatus Ordinem* ustalił ogólne zasady przywrócenia diakonatu stałego w Kościele łacińskim. 18.06.1968 r. zatwierdził nowy obrzęd udzielania święceń episkopatu, prezbiteratu i diakonatu, określając materię i formę tych święceń. Zaś Listem apostołskim *Ad pascendum* z 15.08.1972 r. sprecyzował warunki przyjęcia i święceń kandydatów do diakonatu. Podstawowe elementy tych przepisów ujęte zostały w KPK z 25 stycznia 1983 r. Por. KK 29; Paweł VI. List apostołski *Ad pascendum* (15.08.1972): „Acta Apostolicae Sedis. Città del Vaticano” 64:1972, s. 534.

<sup>22</sup> A. Brenk, *Życie duchowe w rodzinie w nauczaniu Sługi Bożego biskupa Wilhelma Pluty*, dz. cyt., s. 159-161.



i pogrzebowym, sprawowanie sakramentaliów (KK 29). Diakoni mogą przygotowywać katechumenów do Chrztu świętego, komentować i wyjaśniać Słowo Boże w przepowiadaniu, przygotowywać wiernych do zawarcia małżeństwa i przestrzegać przepisów regulujących celebrowanie tego sakramentu, zastępować nieobecnego kapłana w przygotowaniu wiernych do śmierci i udzielać im Wiatyku.

Zadanie królowania realizowane jest przez diakona w poświęceniu się dziełom miłosierdzia i pomocy potrzebującym (KK 29), różnorodnym działaniom kościelnym, zwłaszcza charytatywnym. Diakonom przypisywano zadania takie, jak: opiekę nad biednymi, troskę o wdowy oraz obsługiwanie stołów przy wspólnych ucztach. Przejawem diakańskiej służby wobec Kościoła lokalnego jest troska o jego wewnętrzną jedność i budowanie wspólnoty<sup>23</sup>.

Do pracy w duszpasterstwie rodzin powołani są również zakonnice i zakonnicy oraz osoby konsekrowane. Bogactwem ich zaangażowania jest konsekracja Bogu. Dzięki niej „przypominają wszystkim wyznawcom (...) owe prawdziwe zaślubiny ustanowione przez Boga, a mające objawić się w pełni w przyszłym świecie, mocą których Kościół ma Chrystusa jako jedyne Oblubieńca”<sup>24</sup>. Osoby zakonne są świadkami miłości, która przez czystość przyjętą dla Królestwa niebieskiego czyni ich zawsze gotowymi do ofiarnego poświęcenia się służbie Bożej i dziełu apostołstwa<sup>25</sup>.

Gotowość oddania się Bogu i dziełom apostołskim Kościoła przez zakonników i zakonnice na rzecz małżeństwa i rodziny może być realizowana na różne sposoby. Osoby te mogą otaczać opieką dzieci opuszczone, niechciane, osierocone, ubogie czy upośledzone oraz odwiedzać rodziny i otaczać opieką chorych. Zgromadzenia

---

<sup>23</sup> Zob. W. Przygoda, *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*. Lublin 2004, s. 149-155; Należy mieć na uwadze fakt, że proces kształcenia nie kończy się w chwili święceń kapłańskich, lecz winien być przedłużony przez kształcenie permanentne, tj. dalsze, zakładające uczestnictwo w kursach dokształcających, zarezerwowanych dla diakonów lub przeznaczonych dla kapłanów. Por. P. Laghi, *Formacja przyszłych kapłanów do duszpasterstwa rodzin w warunkach współczesności*, w: *Dwadzieścia lat nauk o rodzinie. Twenty years of family sciences. Obchody XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK w Łomiankach*, red. D. Bazyluk, K. Korczak, D. Krawczyk, J. Sz. Szymczak, Warszawa 1995, s. 152-164.

<sup>24</sup> Sobór Watykański I, *Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego* „*Perfectae caritatis*”, nr 12, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 1965, s. 257-275.

<sup>25</sup> Stan ten nie jest jednak stanem pośrednim między duchownymi a specjalistami świeckimi. W obydwu „Bóg powołuje niektórych wiernych, aby korzystali w życiu Kościoła ze szczególnego daru i byli, każdy na swój sposób pomocni w jego zbawczym posłannictwie” (KK 43).

zakonne nastawione na pracę z rodziną mają również w swoim charyzmacie wspieranie rodzin niepełnych, rozbitych lub przeżywających trudności. W celu zapobiegania rozpadowi małżeństw, zakonnicy i zakonnice włączają się także w przygotowanie kandydatów do małżeństwa oraz pomoc małżonkom w przygotowaniu się do odpowiedzialnego rodzicielstwa. Zapraszając rodziny do domów zakonnych, członkowie zakonów dają im sposobność, by jako jedna rodzina nawiązać relacje z Bogiem, doświadczyć modlitwy i skupienia oraz znaleźć konkretny przykład życia w miłości i radości braterskiej (FC 74).

Inną formą apostołstwa ofiarowanego małżonkom i rodzicom przez zakony jest przykład wierności powołaniu i złożonym zobowiązaniom. Jest to również nieustanne otwarcie się na słowo Chrystusa oraz osobiste i społeczne konsekwencje jego przyjęcia i życia nim. Ważne jest, by małżonkowie i rodzice rozpoznali w nich uczniów Chrystusa i zechcieli ich naśladować w otwarciu się na naukę Ewangelii oraz wewnętrzną odnowę i apostołską gorliwość<sup>26</sup>.

## 2. Świeccy pracownicy duszpasterstwa rodzin

Pełne i owocne duszpasterstwo nie da się urzeczywistnić bez udziału laikatu, dlatego w pracy na rzecz duszpasterstwa rodzin biorą również udział ludzie świeccy, których powołuje biskup do apostołskiej działalności<sup>27</sup>. Powinna być ona przeżywana nie tylko w kategoriach wymogu czy obowiązku. Codzienne zajęcia powinni oni traktować jako okazję zbliżania się do Boga, spełniając Jego wolę w służbie innym ludziom (zob. ChL 17).

Z pomocą odkrycia misji jaką mają do spełnienia osoby świeckie, przychodzi adhortacja apostołska *Christifideles laici*. Ukazuje ona nową rzeczywistość dla chrześcijanina, płynącą z sakramentu chrztu św., nauczając, że osoby świeckie

---

<sup>26</sup> B. W. Zubert, *Apostolstwo zakonników i jego włączenie w ogólną działalność duszpasterską Kościoła partykularnego*, w: *Autonomia zakonów a Kościół partykularny*. Materiały I Międzynarodowego Sympozjum Prawa Zakonnego, Lublin 5-6 X 1988 r., red. B. W. Zubert, Lublin 1991, s. 31-52; J. Śliwa, *Apostolat instytucji życia konsekrowanego w kontekście nowej ewangelizacji*, „Prawo Kanoniczne” 1993, nr 1-2, s. 41-53.

<sup>27</sup> *Pierwsza instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* nr III 2, w: Komisja Episkopatu Polski, *Program duszpasterski na rok 1993/94. Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, red. E. Szczotok, A. Liskowacka, Katowice 1993, s. 504.

są „(...) współodpowiedzialni, wraz z kapłanami, zakonnikami i zakonnkami, za misję Kościoła” (ChL 15)<sup>28</sup>.

Do grona świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin zalicza się: naukowców, lekarzy<sup>29</sup>, prawników, psychologów, pracowników społecznych, doradców, pielęgniarki i nauczycieli, a także pary małżeńskie (KDK 52, HV 27, FC 75, DDR 9). Osoby te indywidualnie, w różnych stowarzyszeniach lub organizowanych akcjach, służą rodzinom poprzez radę, wsparcie oraz wskazywanie kierunku rozwiązania problemu.

Wybór świeckich do pracy w duszpasterstwie rodzin nie może być przypadkowy. Kościół dając misję kanoniczną do pracy apostołskiej na rzecz małżeństwa i rodziny, stawia określone wymagania. Osoby takie powinny odznaczać się głęboką wiarą i konsekwentną postawą życiową, wolą apostołskiego zaangażowania, bez której nie może być mowy o skutecznym i owocnym działaniu. Ważnym wymogiem jest również uporządkowane życie religijne i rodzinne świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin (por. DDR 40).

Pracownicy duszpasterstwa rodzin w swojej pracy mają zwracać szczególną uwagę na wychowanie młodego pokolenia do miłości, prowadzenie przygotowania narzeczonych do życia małżeńskiego i rodzinnego, uwzględniające odpowiedzialne rodzicielstwo i naukę naturalnego planowania rodziny oraz wsparcie małżeństw i rodzin w sytuacjach trudnych<sup>30</sup>. Szczególną formą apostołatu świeckich w duszpa-

---

<sup>28</sup> W kontynuację takiego traktowania ludzi świeckich wpisał się Sobór Watykański II. Ojcowie soborowi podjęli się odpowiedzi na pytanie: „kim są wierni świeccy”, uważając, że powołanie i misja świeckich wymaga „ściślej definicji”. Ojcowie synodalni stwierdzili, że: „są oni pełnoprawnymi członkami Kościoła objętymi jego tajemnicą i obdarzonymi specyficznym powołaniem”, którego celem jest „szukanie Królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej” (KK 31). Por. M. Fiałkowski, *Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2010, s. 13-14; G. Pyżlak, *Formacja świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin*, dz. cyt., s. 13.

<sup>29</sup> Zwłaszcza lekarze i inni pracownicy służby zdrowia niech „uważają za swój zawody obowiązek zdobywanie w tej trudnej dziedzinie niezbędnej wiedzy, aby małżonkom zasięgającym opinii mogli służyć należytych radami i wskazywać właściwą drogę, czego słusznie i sprawiedliwie się od nich wymaga” (HV 27).

<sup>30</sup> W skutecznej realizacji zadań przez pracowników duszpasterstwa rodzin może pomóc: kształtowanie świadomości, że troska o rodzinę jest pierwszoplanowym zadaniem Kościoła i państwa i każdy na miarę swego powołania powinien włączyć się do współpracy; poznanie nauczania Kościoła o rodzinie; prowadzenie badań na temat aktualnej sytuacji rodziny; pozyskiwanie i kształcenie kadry dla duszpasterstwa rodzin; rozwijanie współpracy księży i ludzi świeckich w duszpasterstwie rodzin; rozwijanie struktur duszpasterstwa

sterstwie rodzin jest posługa doradców życia rodzinnego. Ci, którzy ją podejmują, powinni przejść określoną formację, pozwalającą im odpowiedzialnie realizować wynikające z niej zadania. Zadaniem osób pracujących w duszpasterstwie rodzin jest również poszukiwanie najlepszych metod dotarcia do potrzebujących<sup>31</sup>.

Kandydatami do pracy w duszpasterstwie rodzin są małżonkowie i członkowie rodzin. Chrystus „udziela małżonkom chrześcijańskim, mocą małżeństwa podniesionego do godności sakramentu, specjalnego apostołskiego mandatu (...)” (zob. FC 71). Małżonkowie i rodzice mają dawać świadectwo życia w duchu chrześcijańskim, przekonując, że możliwe jest przeżywanie małżeństwa zgodnie z zamysłem Bożym (NMI 47). Małżonkowie powinni również głosić prawdę o świętości małżeństwa, dostrzegając w nim obraz miłości Chrystusa i Kościoła. Mają oni troszczyć się również o odpowiedzialne korzystanie z daru płodności, bronić daru życia od poczęcia do naturalnej śmierci<sup>32</sup>.

Szczególnie ważnym polem działalności rodziny chrześcijańskiej jest wychowanie potomstwa w wierze i katecheza rodzinna. Dokumenty katechetyczne Kościoła Powszechnego uznają rodziców za pierwszych i niezastąpionych katechetów swoich dzieci. Katecheza rodzinna nie może być zawężana do prób jej realizacji w środowisku rodzinnym lub ograniczana do współpracy rodziców z katechezą szkolną i parafialną. Obejmuje ona kształcenie i formację rodziców, chrześcijańskie życie rodzinne i działalność katechetyczną w rodzinie oraz zaangażowanie i współpracę rodziców z katechezą instytucjonalną, parafialną, ruchami i organizacjami religijnymi, a także instytucjami wychowawczymi. Podstawowym celem katechezy rodzinnej jest świadome, zamierzone rozbudzenie wiary początkowej u dzieci i doprowadzenie jej do pełni życia chrześcijańskiego<sup>33</sup>. Matki i ojcowie dają świadectwo życia chrześcijańskiego, dzięki któremu dzieci zbliżają się do

---

rodzin; rozwijanie profilaktyki i terapii głównych zagrożeń rodziny; tworzenie prorodzinnego zaplecza politycznego połączonego z formacją polityków i samorządowców oraz wykorzystywanie środków społecznego przekazu do promocji rodziny i duszpasterstwa rodzin. Zob. B. Mierzwiński, J. Wilk, R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, dz. cyt., s. 100-101.

<sup>31</sup> R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce. Uwarunkowania – zadania – prognozy*, Lublin 2001, s. 268.

<sup>32</sup> Z. Zarembski, *Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologicznopastoralne*, Toruń 2013, s. 293-316.

<sup>33</sup> Por. E. Osewska, *Katecheza rodzinna*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, red. E. Ozorowski, Warszawa-Łomianki 1999, s. 186-187; zob. J. Stala, *Katecheza rodzinna zadaniem i nadzieją Kościoła*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, dz. cyt., s. 145.

Boga i nawiązują z Nim kontakt<sup>34</sup>. Rodzice uznawani są za osoby kompetentne w kwestiach wiary, gdyż w sakramencie małżeństwa „otrzymali łaskę i zadanie chrześcijańskiego wychowania swoich dzieci, wobec których świadczą i którym przekazują równocześnie wartości ludzkie i religijne” (ChL 62)<sup>35</sup>. Pomoc w tym stanowi systematyczne przyjmowanie sakramentów świętych, świadectwo życia miłością, pielęgnowanie obyczajów religijnych oraz gorliwość apostołską<sup>36</sup>.

Rodziny chrześcijańskie mogą uczestniczyć w działaniach służących ewangelizacji rodzin oraz w realizacji jej zadań. Może to być działalność w ramach poradnictwa rodzinnego, grup wsparcia i zespołów zaangażowanych w katechezę rodziców i dzieci oraz młodzieży przygotowującej się do przyjęcia sakramentów<sup>37</sup>. Małżonkowie i rodzice winni również uczestniczyć przy zakładaniu, popieraniu i ochronie zrzeszeń katolickich oraz troszczyć się o jakość katechizacji i wychowania szkolnego. Rodziny chrześcijańskie mogą również oddziaływać na polu promowania dobrej prasy, rozrywki, kultury i sztuki. Powinny również domagać się prawnej ochrony dzieci i młodzieży przed szkodliwym wpływem niektórych instytucji<sup>38</sup>.

W duszpasterstwo rodzin winni również angażować się wierni, którzy mają odpowiednie kwalifikacje zawodowe i formację chrześcijańską. Do tej grupy zalicza się kierownictwo i pracowników środków społecznego przekazu, którzy „powinni znać potrzeby rodziny i respektować je” tak, aby rodziny miały możliwość „liczenia w znacznej mierze na dobrą wolę, uczciwość i poczucie odpowiedzialności ze strony osób zawodowo zajmujących się środkami przekazu: wydawców, pisarzy, producentów, kierowników, dramaturgów, sprawozdawców,

---

<sup>34</sup> Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, nr 226-227, Poznań, 1998.

<sup>35</sup> H. Lombaerts, *Poszukiwanie współczesnych modeli katechezy dorosłych*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, dz. cyt., s. 127.

<sup>36</sup> A. Kiciński, *Katecheza małżonków i rodziców*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, dz. cyt., s. 371-378; H. Wrońska, *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne*, Lublin 2007.

<sup>37</sup> J. Stala, *Rodzina – fundamentalne źródło kształtowania człowieka. Pedagogiczno-katechetyczne impulsy pomocy młodym w przygotowaniu do życia w małżeństwie i rodzinie*, w: *Małżeństwo i rodzina wciąż fundamentem nowej cywilizacji. Refleksje na kanwie dokumentu Konferencji Episkopatu Polski pt. „Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie”*, red. R. Kantor, M. Kluza, Tarnów 2011, s. 23-25.

<sup>38</sup> M. Andrzejewski, *Prawna ochrona rodziny*, Warszawa 1999.

komentatorów i aktorów” (FC 76). Odpowiedzialność za duszpasterstwo rodzin powinno przejawiać się w trosce o prymat rodziny, być podstawowym zadaniem etyki mediów<sup>39</sup>.

Środki społecznego przekazu wpływają również na formację dzieci. Dlatego rodzice jako odbiorcy winni uczestniczyć w korzystaniu z umiarem, krytycznie i roztropnie z tych środków. Powinni również wpajać dzieciom zasady pozwalające na takie kształtowanie „sumienia, by spokojnie i obiektywnie wskazywało, które wśród proponowanych programów należy przyjąć, a które odrzucić”. Papież Paweł VI nauczał, że: „Producenci powinni znać potrzeby rodziny i respektować je. To wymaga od nich niejednokrotnie wielkiej odwagi i zawsze wielkiego poczucia odpowiedzialności”<sup>40</sup>. Kościół spełnia swój obowiązek, jeśli poświęca uwagę pracownikom tej dziedziny, zachęcając i popierając katolików do angażowania się w kształtowanie środków społecznego przekazu<sup>41</sup>.

Zrzeszenia rodzin katolickich są skutecznym narzędziem odnowy rodziny w Kościele i społeczeństwie, przez co postrzega się je jako najbardziej rozwiniętą formę duszpasterstwa rodzin<sup>42</sup>. Papież Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio* zachęca do ich tworzenia, nauczając, że zrzeszenie winno akcentować życie zgodne z Ewangelią, solidarność międzyludzką, kształtowanie sumienia oraz realizację miłości w życiu rodzinnym i społecznym (por. FC 72). Wyróżnia się cztery formy zrzeszeń rodzin katolickich: stowarzyszenia, grupy, wspólnoty i ruchy (por. ChL 29)<sup>43</sup>.

---

<sup>39</sup> Jednym z poważniejszych problemów obecnych czasów, zmuszających do przemyśleń w środowisku dziennikarskim jest manifestowanie niechęci do tradycyjnej rodziny. Polega ona na negowaniu, że człowiek jest powołany i zdolny do miłości, do ofiary i do budowania prawdziwej i trwałej jedności małżeńskiej między mężczyzną i kobietą (por. SPMR 162). M. Drożdż, *Medialne klimaty w rodzinie*, w: *Małżeństwo i rodzina wciąż fundamentem nowej cywilizacji. Refleksje na kanwie dokumentu Konferencji Episkopatu Polski pt. „Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie”*, dz. cyt., s. 194.

<sup>40</sup> Paweł VI, *Komunikacja społeczna a rodzina*. Orędzie na 3. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 1969 r., Watykan 7.04.1969, p. 2, <http://www.edycja.org.pl/content.php?ContentId=61pl> (dostęp 30.08.2015).

<sup>41</sup> Jedną z form zaangażowania pracowników mediów w głoszenie Ewangelii mogą być katechezy przekazywane w sposób systematyczny i całościowy, które mają na celu wprowadzić wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego. Zob. CT 18.

<sup>42</sup> Por. B. Mierzwiński, *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, w: *Teologia małżeństwa i rodziny*, t. 1, red. K. Majdański, Warszawa 1980, s. 245.

<sup>43</sup> Powstawanie zrzeszeń rodzin w krajach Europy Zachodniej było reakcją na niebezpieczeństwa uderzające w rodzinę, potrzebą przeżywania wiary i apostołstwa w małżeństwie i rodzinie, potrzebą nawiązywania przyjaźni z innymi rodzinami oraz rozkwitem

Jedną z form zaangażowania się w pracę dla duszpasterstwa rodzin są stowarzyszenia, które mogą być publiczne lub prywatne. Pierwsze zakładane są, zatwierdzone i kierowane przez hierarchię kościelną, natomiast drugie organizowane są przez wiernych. Podstawowym celem działalności stowarzyszeń jest pomoc w wychowaniu dzieci w duchu nauki Kościoła, aby wyrosły one na dobrych chrześcijan i obywateli. Formacja w stowarzyszeniu ma prowadzić do rozwoju całej osoby, tak w sferze religijno-moralnej, jak również intelektualnej i fizycznej. Niezbędna jest także troska o kształtowanie właściwych postaw społecznych. Działalność stowarzyszenia skierowana jest przede wszystkim do rodzin katolickich, chociaż w szeregach ich członków mogą znajdować się ludzie innych wyznań oraz niewierzący<sup>44</sup>.

Według kryteriów przynależności do grupy religijnej wyróżnionych przez W. Piwowarskiego jest: przyjęcie wartości grupy, wymaganych przez Kościół wzorców zachowań, będących konsekwencją głoszonych i uznawanych wartości religijnych<sup>45</sup>. O przynależności do grupy decyduje uczestnictwo w czynnościach wspólnotowych. Chodzi tutaj o działania podejmowane przez członków grupy religijnej z jej inicjatywy i w jej ramach. Ważną rolę spełniają również relacje społeczne między członkami grupy na bazie wzajemnej komunikacji i współdziałania. Adhortacja apostołska *Ecclesia in Europa* widzi w rozwoju grup religijnych sposób na powstrzymanie rozprzestrzeniania się sekt, jak również pomoc w szerzeniu w Kościele ożywienia i radości (nr 16).

Ważne zadanie do spełnienia w pracy w duszpasterstwie rodzin mają wspólnoty. Pierwszą i najważniejszą wspólnotą jest rodzina (LdR 2). Wspólnota kształtuje się wokół słowa Bożego, które pobudza do wolnego i zdecydowanego aktu wiary, a należący do niej służą sobie pomocą i tworzą silne środowisko chrześcijańskie. Należą do niej osoby akceptujące wartości wspólne dla całej grupy. Środowisko takie pomaga umocnić rodzinę i pomóc jej w realizacji celów religijnych, ma również ogromne znaczenie w procesie ewangelizacji świata<sup>46</sup>.

---

filozofii personalistycznej i początkiem kształtowania się teologii małżeństwa i rodziny. B. Mierzwiński, *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, w: *Teologia małżeństwa i rodziny*, t. 1, dz. cyt., s. 244-245; A. Petrowa-Wasilewicz, *Leksykon ruchów i stowarzyszeń w kościele*, Warszawa 2000, s. 13-355.

<sup>44</sup> M. Łaszczczyk, *Zagrożenia i szanse rozwoju stowarzyszeń i ruchów religijnych w Kościele*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1991-1992, R. 38-39, z. 6, s. 243 nn.

<sup>45</sup> Por. W. Piwowarski, *Grupa religijna*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, F. Gryglewicz, R. Łukaszyk i in., Lublin 1993, kol. 220-221.

<sup>46</sup> K. Lubowicki, *Zakocharć się w Bogu... Ideal życia wspólnoty rodzin katolickich „Umiłowany i Umiłowana”*, Kraków 1998.

Ruch religijny to zbiorowość wymagająca od swych członków większego zaangażowania i wyraźnego określenia tożsamości religijnej. Na atrakcyjność ruchów religijnych ma wpływ swoboda wejścia do ruchu i wyjścia z niego. Jeśli ruch jest zintegrowany z życiem Kościoła, to wtedy ma wpływ na kształtowanie nowych środowisk chrześcijańskich. Ruchy religijne mają na celu pracę małżonków i rodziców nad zachowaniem ducha chrześcijańskiego przez stan małżeński, propagowanie nauki Kościoła katolickiego na temat małżeństwa i rodziny, aktywizację rodzin chrześcijańskich w wypełnianiu misji prorockiej, kapłańskiej i królewskiej<sup>47</sup> oraz organizowanie pomocy rodzinie w zakresie ochrony życia i wychowania<sup>48</sup>.

Osoby zaangażowane w stowarzyszenia rodzin, grupy religijne, wspólnoty kościelne oraz ruchy powinien jednaczyć jeden cel. Jest nim odpowiedzialne uczestnictwo w apostołskiej misji Kościoła głoszącego Dobrą Nowinę Chrystusa jako źródło ludzkiej nadziei i odnowy społecznej (por. ChL 18-19).

### Zakończenie

Pracownicy duszpasterstwa rodzin, zarówno duchowni, jak i świeccy, aby odpowiedzialnie wypełniać powierzoną im misję, potrzebują solidnej wiedzy i ukierunkowanego przygotowania. Powinni również zdawać sobie sprawę ze wspólnej i zróżnicowanej odpowiedzialności w zakresie misji uświęcania rodziny oraz zrozumienia ich udziału w dziele urzeczywistniania zamysłu Bożego co do małżeństwa i rodziny. Praca w duszpasterstwie rodzin zakłada również rzetelne poznanie metodyki jego prowadzenia, świadomość społecznego znaczenia tych obowiązków i ich wzajemnego powiązania. Tylko osoby znające swoje zadania względem rodziny, świadome ciężącej na nich odpowiedzialności i realizujące spoczywające na nich obowiązki, gwarantują oczekiwaną przez Kościół posługę urzeczywistniania planu zbawienia dotyczącego małżeństwa i rodziny.

Realizując swoją misję, rodzina chrześcijańska, a z nią parafia, może stać się autentycznym środowiskiem duszpasterstwa rodzin. Tak duchowni, jak i wierni świeccy, świadomi odpowiedzialności, przy pomocy łaski, którą otrzymali od Pana

---

<sup>47</sup> J. Grześkowiak, *Sakramentalność małżeństwa w świetle adhortacji apostołskiej „Familiaris consortio” Jana Pawła II*, w: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii*, red. A. L. Szafrąński, Lublin 1985, s. 87-91.

<sup>48</sup> A. Kiciński, *Ruchy w służbie Kościoła*, w: *Nowa Wiosna w Kościele*, red. M. Boruc, Siedlce 1999, s. 87-97; J. Błaszczek, *Katolickie ruchy na rzecz rodziny*, w: Komisja Episkopatu Polski, *Program duszpasterski na rok 1993/94. Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, dz. cyt., s. 501-506; W. Jankowski, *Ruchy prorodzinne w Polsce*, „Studia nad Rodziną” 2003, R. 7, nr 1, s. 11-130.



dla rozwijania duszpasterstwa rodzin, mogą aktywnie współpracować w budowaniu Ciała Chrystusowego (FC 70), przyczyniając się do przywrócenia rodzinie należnej jej roli w społeczności ludzkiej i kościelnej.

### Bibliografia

#### Źródła:

- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (1979)
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (1988)
- Jan Paweł II, Adhortacja Apostolska *Familiaris consortio* (1981)
- Jan Paweł II, Encyklika *Veritatis splendor* (1993)
- Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (2001)
- Jan Paweł II, List do rodzin *Gratissimam sane* (1994)
- Jan Paweł II, *Przemówienie do wykładowców i studentów Instytutu ds. Rodziny*, 19.12.1981, NP IV/2, s. 512.
- Kodeks Prawa Kanonicznego* (1983)
- Komisja Episkopatu Polski do spraw Rodzin, *Zadania pracowników duszpasterstwa rodzin*, „Sprawy Rodziny” 1985, nr 2, s. 13-34.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie* (2009)
- Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998.
- Paweł VI, Encyklika *Humanae vitae* (1965)
- Paweł VI, *Komunikacja społeczna a rodzina*. Orędzie na 3. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 1969 r., Watykan 7.04.1969, p. 2, <http://www.edycja.org.pl/content.php?ContentId=61pl> (dostęp 30.08.2015).
- Paweł VI. List apostolski *Ad pascendum* (15.08.1972): „Acta Apostolicae Sedis. Città del Vaticano” 64:1972, s. 534.
- Pierwsza instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* nr IV 3, w: J. Buxakowski, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, Pelplin 1999, s. 379.
- Pierwsza instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* nr III 2, w: Komisja Episkopatu Polski, *Program duszpasterski na rok 1993/94. Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, red. E. Szczotok, A. Liskowacka, Katowice 1993, s. 504.
- Rada ds. Rodziny KEP, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* (2003).

- Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* (1965).
- Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbiterorum ordinis* (1965).
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (1964).
- Sobór Watykański II, Konstytucja pastoralna o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (1965).

#### Literatura:

- Andrzejewski M., *Prawna ochrona rodziny*, Warszawa 1999.
- Bieleń R., *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce. Uwarunkowania – zadania – prognozy*, Lublin 2001.
- Błaszczeń J., *Katolickie ruchy na rzecz rodziny*, w: Komisja Episkopatu Polski, *Program duszpasterski na rok 1993/94. Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, dz. cyt., s. 501-506.
- Brenk A., *Życie duchowe w rodzinie w nauczaniu Sługi Bożego biskupa Wilhelma Pluty*, Poznań 2002.
- Drożdż M., *Medialne klimaty w rodzinie*, w: *Małżeństwo i rodzina wciąż fundament nowej cywilizacji. Refleksje na kanwie dokumentu Konferencji Episkopatu Polski pt. „Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie”*, red. R. Kantor, M. Kluza, Tarnów 2011, s. 194.
- Fiałkowski M., *Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego. Studium teologicznopastoralne*, Lublin 2010.
- Goleń J., *Formacja alumnów do duszpasterstwa rodzin*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 761-771.
- Grześkowiak J., *Sakramentalność małżeństwa w świetle adhortacji apostolskiej „Familiaris consortio” Jana Pawła II*, w: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii*, red. A. L. Szafranski, Lublin 1985, s. 87-91.
- Gucwa J., *Zadania duszpasterstwa rodzin w świetle adhortacji „Familiaris consortio”*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 89-105.
- Jankowski W., *Ruchy prorodzinne w Polsce*, „Studia nad Rodziną” 2003, R. 7, nr 1, s. 11-130.
- Kamiński R., *Diecezja miejscem realizacji duszpasterstwa*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 111.

- Kiciński A., *Katecheza małżonków i rodziców*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 371-378.
- Kiciński A., *Ruchy w służbie Kościoła*, w: *Nowa Wiosna w Kościele*, red. M. Boruc, Siedlce 1999, s. 87-97.
- Krajczyński J., *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, Płock 2007.
- Kurek K., *W kierunku pełniejszej pracy Wydziału Duszpasterstwa Rodzin*, „Sprawy Rodziny” 1988, nr 10/12, s. 34-37.
- Laghi P., *Formacja przyszłych kapłanów do duszpasterstwa rodzin w warunkach współczesności*, w: *Dwadzieścia lat nauk o rodzinie. Twenty years of family sciences. Obchody XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK w Łomiankach*, red. D. Bazyluk, K. Korczak, D. Krawczyk, J.Sz. Szymczak, Warszawa 1995, s. 152-164.
- Lombaerts H., *Poszukiwanie współczesnych modeli katechezy dorosłych*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 127.
- Lubowicki K., *Zakochar się w Bogu... Ideal życia wspólnoty rodzin katolickich „Umilowany i Umilowana”*, Kraków 1998.
- Łaszczczyk M., *Zagrożenia i szanse rozwoju stowarzyszeń i ruchów religijnych w Kościele*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1991-1992, R. 38-39, z. 6, s. 243 nn.
- Mierzwiński B., *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, w: *Teologia małżeństwa i rodziny*, t. 1, red. K. Majdański, Warszawa 1980, s. 245.
- Mierzwiński B., Wilk J., Bieleń R., *Duszpasterstwo rodzin*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 100-101.
- Mikołajec J., *Referat duszpasterski*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, s. 719-720.
- Nagy S., *Hierarchia kościelna*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I. S. Ledwoń, Mastej J., Lublin-Kraków 2002, s. 486.
- Osewska E., *Katecheza rodzinna*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, red. E. Ozorowski, Warszawa-Łomianki 1999, s. 186-187.
- Petrowa-Wasilewicz A., *Leksykon ruchów i stowarzyszeń w kościele*, Warszawa 2000.
- Piwowski W., *Grupa religijna*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, F. Gryglewicz, R. Łukaszyk i in., Lublin 1993, kol. 220-221.
- Poręba P., *Potrzeba naukowego duszpasterstwa rodzin*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1971, R. 18, z. 3, s. 125.
- Przygoda W., *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*. Lublin 2004.

- Pyżlak G., *Formacja świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań doradców życia rodzinnego i absolwentów diecezjalnych studiów rodziny*, Lublin 2013, s. 152-172.
- Rybczyński H., *Duchowieństwo*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyk i in., Lublin 1995, kol. 307-309.
- Stala J., *Katecheza rodzinna zadaniem i nadzieją Kościoła*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 145.
- Stala J., *Rodzina – fundamentalne źródło kształtowania człowieka. Pedagogiczno-katechetyczne impulsy pomocy młodym w przygotowaniu do życia w małżeństwie i rodzinie*, w: *Małżeństwo i rodzina wciąż fundamentem nowej cywilizacji. Refleksje na kanwie dokumentu Konferencji Episkopatu Polski pt. „Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie”*, red. R. Kantor, M. Kluza, Tarnów 2011, s. 23-25.
- Syczewski T., *Pracownicy duszpasterstwa rodzin w nauczaniu Jana Pawła II i Konferencji Episkopatu Polski*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1:2011, t. 21, s. 217-225.
- Śliwa J., *Apostolat instytucji życia konsekrowanego w kontekście nowej ewangelizacji*, „Prawo Kanoniczne” 1993, nr 1-2, s. 41-53.
- Śmigiel W., *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-wspólnoty*, Lublin 2010.
- Wrońska H., *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne*, Lublin 2007.
- Zaremski Z., *Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologicznopastoralne*, Toruń 2013, s. 293-316.
- Zubert B. W., *Apostolstwo zakonników i jego włączenie w ogólną działalność duszpasterską Kościoła partykularnego*, w: *Autonomia zakonów a Kościół partykularny. Materiały I Międzynarodowego Sympozjum Prawa Zakonnego*, Lublin 5-6 X 1988 r., red. B. W. Zubert, Lublin 1991, s. 31-52.

### **Fr Grzegorz Pyżlak: Family ministry workers and their tasks**

Pastoral ministry of the Church has been directed to the family since the very beginning. Because of the urgent need for helping married couples and families, the Second Vatican Council introduced a revolutionary change in the pastoral ministry directed at spouses and families. Christians are called to emphasize the value of marriage and family, both with the testimony of their own lives and in cooperation with people of good will. These are the tasks for the clergy and laymen alike, as they are responsible for assuring that the family is aware of its identity.

Among the family ministry workers there are bishops, priests, deacons, monks, nuns and consecrated persons. Among the laymen the roles of the workers of the

Church's ministry for the family are assigned to Catholics who specialize in medicine, law, psychology, to social workers and counsellors. The ministry of laymen for fiancés, married couples and families is marked with the apostolic charism. Apart from the participation in introducing the Gospel into the everyday reality of marital and family life, laymen can also assist priests in the pastoral care of the family by spreading the teaching of the Church. This service is supported by the sacramental priesthood, which is connected with proclaiming God's word and with the ministry of Sacraments. Cooperation and complementarity of the clergy and laymen in working with married couples and families constitute a way of counteracting the corruption of married and family life and are crucial in the development of the pastoral care of the family.

**Key words:** clergy and lay workers of pastoral care of the family, the tasks of family ministry workers, marriage, the family, associations of Catholic families.